ΑΕΡΟΛΙΘΟΙ

7

«Καὶ ἐν τούτοις κύριε θετικὲ, οὐδὲν θετικὸν μᾶς εἶπες περὶ Ρωμιῶν» μοῦ σφυρίζει τὸ φίδι τῆς Ἀνησυχίας. Νὰ μὴ ἡσυχάσω εἰς τὸν αἰῶνα ἐὰν δὲν εἴπω κάτι, ἔστω καὶ πολὺ πολὺ εἰδικόν. Δύο χαρακτηριστικὰ ἀνέκδοτα. Βεβαίως ἡ πολιτικὴ διαφθορὰ, ἡ στρατιωτική μας ἀνυπαρξία. τὸ ἀσύγκριτον τῶν Τουρκικῶν καὶ Ἑλληνικῶν δυνάμεων, εἶναι οἱ παράγοντες τοῦ 1897.

Ἀλλὰ τί θὰ εἴπῃς ὅταν ἀκούσῃς, ὅτι ἑκατὸν στρατιῶται μας λιποτακτοῦντες ἐζητωκραύγαζον μίαν χαρυγὴν ἀνα τὸ ἑλληνικὸν στρατόπεδον Φαρσάλων ὑπὲρ τῆς λαμπρᾶς αὐτῆς ἰδέας; ὅτι ἕνας λόχος μας πετᾷ τὰ καπέλλα του ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τοῦ ἐχθροῦ εἰς Δομοκὸν καὶ μετ' ὀλίγας ὥρας πετᾷ τὰ ὅπλα του καὶ φεύγει: ὅτι ἕνας σταυραετὸς τῆς Ἐθνικῆς Ἑταιρείας ζητεῖ μόνον διακοσίους ἄνδρας διὰ νὰ διώξῃ τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὰ Φαρσάλα, τὰ ὁποῖα κατέλαβον πολεμήσαντες μὲ πολλὰς χιλιάδας Ἑλλήνων. καὶ ὅτι γύρω οἱ ἴδιοι οἱ νικημένοι τὸν ἀκούουν μὲ ἀνοικτὸ τὸ στόμα, χονδρικῶς πιστεύσαντες εἰς τὰ λόγια του καὶ μὴ διστάσαντες νὰ σκεφθοῦν ἂν πρέπῃ νὰ τὸ σκάσουν καὶ νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῶν ἀπέναντι Τούρκων διότι ἄργησαν νὰ προσέλθουν εἰς μάχην; ὅτι ὁ ὑποφαινόμενος, καίτοι ἀπὸ τὰ σύνορα ἐκινδύνευα νὰ φθάσω εἰς Καρπενήσι μετὰ τοῦ λόχου μου, ἐν τούτοις ἐκυττάχα τὴν γροθιά μου λέγων, ὅτι δὲν ἐνικήθημεν;

Ἀλλὰ εἰς τὰ ἀνέκδοτα.

Ἡ μαχὴ τοῦ Δομοκοῦ ἐμαίνετο. Οἱ Τοῦρκοι ἔκαμον λυσσώδη τετράωρον ἐπίθεσιν εἰς Ἀγόριανιν. Αἱ τραῖραι ὡς χάλαζα, δύο πυροβολαρχίαι ἀνεστάτουν τὸν κόσμον πλησίον μας.

Καὶ ὅμως κάποιος ἀπὸ πίσω ἀπὸ μιὰ πέτρα ζητεῖ νὰ ἀνάψῃ τὴν πίπα του, ἀφοῦ ὁ ἀλιτήριος ἔριξε καμμιὰ τουφεκιὰ κατὰ τῶν τουρκικῶν πυροβόλων (χιλιάδες μέτρα μακρὰν).

Ἕνας ἄλλος μέσα στὴν ἀναμπουμπούλα ψάχνει τὰ εὕρῃ μίαν κουβέρταν καλιτέραν τῆς ἰδικῆς του διὰ τὸ βράδυ, καὶ ἕνας τρίτος ἐθελοντὴς ποὺ ἐκίνησε ἀπὸ τὴν Ρωμανίαν, ἀφήνει ἐπιφώνημα λύπης διὰ τοὺς μανδύες ποὺ θὰ μείνουν ἀδέσποτοι εἰς νὸ πεδίον τῆς μάχης!

Αἱ ἐχθρικαὶ ἐπιθέσεις χαλαρώνουν τὸ Ἑλληνικὸν πῦρ, χελιδόνια τινα ἀπὸ πάνω μας τσιριζοῦν περίτρομα μέσα εἰς τὰς σφαίρας. Ἐξαίφνης ἕνας λαγὸς ἀφήνει τὴν τρύπα του, καὶ πλανᾶται ἄπελπις μεταξὺ τῶν ἀντιμαχομένων. Γενικὴ ὁμηδία καὶ βοὴ ἀνὰ τὸ Ἑλληνικόν. Οἱ Τοῦρκοι προχωροῦν πολύ.

Κρίσιμος ὥρα διὰ τὰ ὅπλα μας. τὴν τύχην ἑνὸς κράτους, τὴν τύχην αὐτοῦ τοῦ ἐπισφαλοῦς τομαρίου μας κατὰ τοῦ ὁποίου ὥρμων ἤδη μὲ σημαίας οἱ Γκέκηδες...

Ἐξαίφνης βλέπω ἕνα ἐξ ἡμῶν· γεμίζει, σκοπεύει καὶ ρίχνει κατὰ τοῦ... λαγοῦ ὁ ἀθεόφοβος!

Περιττὸν νὰ προσθέσω ὅτι ἐνικήθημεν εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅπως καὶ εἰς ὅλον τὸν πόλεμον

Τὸ ἄλλο ἀνέκδοτον ἔρχεται μὲ ἔκτακτον ἀερόλιθον.

Ὁ ἀσπασμὸς τῶν Ταρταρίνων πρὸς τὰ Ἄδδηρα

Ἐν Νέᾳ-Πόλει. Σὲ χαιρετῶ

CONSTANS

ΕΝΘΥΜΗΣΙ

Ὄχι δὲν εἶσαι ἡ ζωντανὴ ποὺ ἀγνάντεψα ἕνα δεῖλι,
—Ὦ μάτια μάργελα καὶ σεῖς ὁλόξανθα μαλλιὰ—
Μὲ μιᾶς ἀγάπης μήνημα τὰ κόκκινα τὸ χείλη
Καὶ τὰ σημάδια ποὺ ἄφηκαν τὰ ἐρωτικὰ φιλιά.

Ὄχι, δὲν εἶσαι ἡ νεκρή, ἡ λευκοφόρα, ὠϊμένα,
Ποὺ μίαν αὐγὴν ἀντίκρυσα στὸ δρόμο τὸ μικρό·
Καὶ γύρω ἡ λεῦκες ξωτικὲς μὲ τὰ κλαριὰ ἁπλωμένα,
Στὸ ἡλιοφῶς τὸ πένθιμο λουσμένες τὸ νεκρό.

Εἶσαι γιὰ μένα ἡ ἐνθύμησι καὶ τὄνειρο ποὺ τώρα
Μ' ἀλυσσοδένει, ἀλλοίμονο, μὲ τὴ γρηὰ Ζωή·
Στὸν κῆπο, τῶν νέων Ἀπρίληδων λάμπουν τὰ ὡραῖα δῶρα
Καὶ νέο μελίσσι χαίρεται μ' ἐρωτικὴ βουή.

Τριστάνος

Η ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»

(Μερικαὶ ἐξηγήσεις τοῦ κ. Παύλου Νιρβάνα)

Φίλτατε Νουμᾶ

Εἶδα μὲ κάποιαν ἔκπληξιν εἰς τὴν προχθεσινήν σου ἀλληλογραφίαν τὰ ὅσα σχετικὰ γράφεις δι' ἐμὲ ἐξ ἀφορμῆς τοῦ γλωσσικοῦ μου ἄρθρου εἰς τὰ «Παναθήναια.» Δὲν εἶμαι ἀρκετὰ εὐσυγκίνητος ἀπὸ τὰ φιλολογικὰ πειράγματα, αἰσθάνομαι ὅμως τὴν ὑποχρέωσιν καὶ τὸ καθῆκον νὰ διαλύω πάντα τὰς παρεξηγήσεις, ποὺ προκαλοῦν τὰ γραφόμενά μου, ὁσάκις ἐννοεῖται αἱ παρεξηγήσεις αὐταὶ δὲν μοῦ φαίνονται σκόπιμοι, σοφιστικαὶ ἢ ἀνειλικρινεῖς, ἀλλ' ἀπορρέουν εἴτε ἀπὸ σφάλμα προσοχῆς τοῦ ἀναγνώστου εἴτε ἀπὸ πιθανὴν ἀσάφειαν ἰδικήν μου, ὅπως ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι συμβαίνει εἰς τὴν περίστασιν αὐτήν. Ειδικῶς διὰ τὸ ζήτημα αὐτό, τὸ περίφημον γλωσσικὸν ζήτημα, τοῦ ὁποίου ἡ φιλολογικὴ δικογραφία ἀποτελεῖται ἀπὸ περισσοτέρας παρεξηγήσεις ἢ ἐξηγήσεις, αἰσθάνομαι πλέον ἐπιτακτικὴν τὴν ὑποχρέωσιν διὰ τὴν ὁποίαν σοῦ ὡμίλησα.

Καὶ ἐξηγοῦμαι σύντομαι καὶ καθαρά:

1) Καμμίαν πρόθεσιν δὲν εἶχα νὰ κολλήσω ἑ τ ι κ έ τ τ ε ς εἰς τοὺς λογοτέχνας ποὺ μοῦ ἔκαμαν τὴν τιμὴν νὰ μὲ βοηθήσουν εἰς τὴν ἔρευνάν μου. Οὔτε ὁ τόπος οὔτε ἡ στιγμὴ ἦτο ἡ κατάλληλος. Τὴν γνώμην μου διὰ τὸν καθένα ὑπάρχει ἄλλος τόπος καὶ ἄλλη περίπτωσις νὰ τὴν ἐκθέσω καὶ νὰ τὴν δικαιολογήσω, ἂν παρουσιασθῇ ἀνάγκη. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ἄρθρον μου ἐκεῖνο δὲν ἀπευθύνετο μόνον πρὸς τοὺς στενοὺς φιλολογικοὺς κύκλους, οἱ ὁποῖοι εἰμπορεῖ νὰ ἦνε ἐπίσης καλὰ πληροφορημένοι ὅσον ἐγὼ καὶ νὰ ἔχουν τὴν ἰδικήν τους γνώμην διὰ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα, ἐθεώρησα ἀνάγκην σχετικὴν πρὸς τὴν οὐσίαν τῆς ἐρεύνης μου, νὰ παρουσιάσω μὲ ὀλίγας ξηρὰς λέξεις τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς, «πληροφορῶν ἁπλῶς τὸ κοινὸν περὶ τοῦ εἴδους τῶν δημιουργικῶν των ἔργων.» πρᾶγμα ποὺ ἦτο ἀπαραίτητον νὰ ἀφθῇ ὑπ' ὄψιν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἐξομολογήσεων ποὺ καθένας μᾶς δίδει. Διότι ἐννοεῖς ὑποθέτω, ὅτι ἐὰν ἕνας δημοσιογράφος ἢ ἕνας ἱστορικὸς ἢ ἕνας ποιητὴς ἢ ἕνας διηγηματογράφος εἶνε ἱκανοποιημένος ἢ ὄχι αἰσθητικῶς ἀπὸ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον γλωσσικὸν τρόπον, τὸ πρᾶγμα ἔχει γενικῶς διαφορετικὴν σημαίαν διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς γνώμης τοῦ καθενὸς καὶ διὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ συντελεστοῦ μὲ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ πολλαπλασιασθῇ κάθε γνώμη, διὰ νὰ μεταχειρισθῶ οὕτως εἰπεῖν τὴν μέθοδον τῶν σχολειακῶν βαθμολογιῶν, εἰς τὴν ἐξαγωγὴν τῶν γενικῶν ἀποτελεσμάτων. Καὶ πρακτικώτερον ἡ αἴσθησις ἑνὸς ἱστορικοῦ ἢ ἑνὸς ἐπιστήμονος ὁποιουδήποτε δὲν εἰμπορεῖ νὰ ἔχῃ δι' ἐμὲ ὅσον ἀφορᾷ τὴν αἰσθητικὴν τῆς γλώσσης τὴν ἰδίαν σημασίαν μὲ τὴν γνώμην τοῦ διηγηματογράφου ἢ τοῦ χρονογράφου, οὔτε ἡ αἴσθησις ἑνὸς ποιητοῦ ποὺ κολυμβᾷ εἰς τὰ ρηχὰ καὶ ἀκύμαντα νερὰ μιᾶς λίμνης. μὲ τὴν αἴσθησιν τοῦ ποιητοῦ ποὺ παλεύει μὲ τὰ ἄγρια κύματα ἑνὸς ὠκεανοῦ, ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ θαλάσσης. Πρόκειται πάντα, ἐννοεῖται—διὰ νὰ μὴν ἔχωμεν νέας παρεξηγήσεις—διὰ τὴν ἰδικήν μας μετέωρον καὶ ἀόριστον ἀκόμη γλωσσικὴν κατάστασιν καὶ αἱ παρομοιώσεις μου ἔχουν ἐντελῶς ἐγχώριον σημασίαν, τοπικὴν καὶ χρονικήν. Διὰ τὰ ἔθνη ὅπου ἡ γλῶσσα ἔφθασεν εἰς ἕνα μονισμὸν τελειωτικόν, δὲν εἰμπορεῖ κἂν νὰ γίνεται λόγος διὰ παρόμοια ζητήματα. Ἁπλῶς λοιπὸν ἠθέλησα ὄχι νὰ κολλήσω ἑ τ ι κ έ τ τ ε ς, ἀλλὰ νὰ δώσω ἀναγκαίας πληροφορίας. Δὲν ἐξέφρασα γνώμην ἀτομικῆς ἐκτιμήσεως παρὰ διὰ τοὺς συγγραφεῖς ἐκείνους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους μὲ χωρίζουν γλωσσικαὶ ἀντιλήψεις καὶ τῶν ὁποίων ἀντικρούω ἀρχὰς καὶ μεθόδους γλωσσικάς, ἤθελα ταυτοχρόνως νὰ φανερώσω τὴν ὑπόληψιν, ποὺ τρέφω πρὸς τὴν γενικήν των ἀξίαν, τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὰς εὐγενεῖς των προσπαθείας. Διότι δὲν εἶμαι ἐγὼ βέβαια ποὺ θὰ ὀνομάσω ἠλίθιον τὸν Ψυχάρην καὶ ἀγράμματον τὸν Παλλᾶν. Διὰ τοὺς ἄλλους δὲν ἔδωκα παρὰ ξηρὰς καὶ ὀλιγωτέρας πληροφορίας· Ἔκαμα ἐξαίρεσιν διὰ τὸν Κονδυλάκην, ἀκριβῶς, διότι ἠθέλησα νὰ ὑπομνήσω τὸ διηγηματικὸν ἔργον τοῦ συγγραφέως τοῦ «Πατούχα» καὶ τοῦ «Ὅταν ἤμουν δάσκαλος», τὸν ὁποῖον οἱ περισσότεροι γνωρίζουν μόνον ὡς Ἀ κ τ ή μ ο ν α καὶ ὡς Δ ι α β ά τ η ν τῶν ἀπαραμίλλων χρονογραφημάτων τοῦ «Ἐμπρός».

* *
*

2) Ὅσον ἀποβλέπει τὴν ἰδικήν σου ἀτομικὴν γνώμην, μὲ τὴν ὁποίαν ἐτίμησες τὴν ἔρευναν τῶν «Παναθηναίων», ὅ,τι ἐσημείωσα εἰς τὸ ἄρθρον μου εἶναι ἐντελῶς καὶ σχολαστικῶς σοβαρόν. Δὲν ὑπάρχει καμμία αἰτία εἰρωνείας, καμμία ἀπόπειρα χαριτολογίας, τὴν ὁποίαν ἴσως ἀπὸ μίαν ὡρισμένην διεύθυνσιν τοῦ πνεύματός σου ἐζήτησες νὰ ἀνεύρῃς.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ 2

ΑΛΕΞ. ΠΑΝΤΑΖΗ

ΜΑΛΛΙΑΡΟΣ ΚΑΙ ΜΑΛΛΙΑΡΟΙ

Γιὰ σκέψου· ἕνας νέος, τελειόφοιτος τῆς Φιλολογίας, νὰ παραγνωρίζῃ τῆς γλώσσας μας τὰ κάλλη, καθὼς θάλεγε κάποιος μακαρίτης, καὶ νὰ ὑποστηρίζῃ «γλῶσσαν χυδαίαν, ἔναγχος (μωρὲ μίλα καλὰ) ἐκφυεῖσαν ἐκ τῶν κεφαλῶν τινων, κενὰ καὶ ἀπρόσφορα βουλευομένων, πεπατημένην, ἀνώμαλον καὶ ἀκατάρτιστον, μὴ οὖσαν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, κοινὴν παρ' ἡμῖν διάλεκτον».

Ἔλεγε λοιπὸν ὁ γέρος, ἔλεγε κι ὁ νέος. Ἔλεγε ὁ νέος τὶς ἀλήθειες ποὔχουν ἀραδιασμένες στ' ἄρθρα των, καὶ στὰ βιβλία των, ἕνα σωρὸ ἐπιστήμονες, ρωμιοὶ καὶ ξένοι, ἔλεγε κι ὁ γέρος τὰ σοφὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἀττικοναρκωμένων μεγαλοδασκάλων, καθὼς τοὺς λέει ὁ Φιλήντας. Καὶ πῶς τὰ νομίζετε τὰ σοφὰ καὶ ἀκαταμάχητα ἐπιχειρήματα τῶν δασκάλων; Αὐτά, φίλοι μου, στὸ παραμικρὸ φύσημα τῆς Ἀλήθειας καὶ τῆς Ἐπιστήμης πέφτουν,

σωριάζουνται, συντρίβουνται σὰ νὰ ἤτανε γυαλένια.
Παλαμᾶς.

Ὅλοι τους τὰ ἴδια λένε, μὰ τὰ ἴδια ἀπαράλλαχτα. Κι ἃ δὲ μοῦλεγε ὁ φίλος μου, πῶς ὁ γέρος ποὺ συζητοῦσε κοντά μας, εἶταν κι αὐτὸς δάσκαλος θὰ τὸ καταλάβαινα πολὺ εὔκολα, ἀπὸ τὰ λόγια του, κι ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ μιλοῦσε. Θὰ τὸν καταλάβαινα ἀπὸ τὸ πεῖσμα του κι ἀπὸ τὴν ἀδιαβασιά του, καὶ θὰ τοῦλεγα, χωρὶς νὰ φοβηθῶ μήπως λαθέψω· «ὅλοι οἱ δασκάλοι δὲ διαβάζουν, δὲ βλέπουν τὸ σωστὸ—καὶ μιλοῦν, καὶ πεισματώνουνται· λοιπὸν καὶ σύ, βέβαια, δάσκαλος θᾶσαι.» Καθὼς ποὺ εἶπε τοῦ Ντάντε στὸ Καθαρτήριο, ἡ ψυχὴ τοῦ Marco τοῦ Lombardo:

Lo mondo è cieco, e tu vien ben da lui

ἔτσι μποροῦσα νὰ τοῦ εἰπῶ καὶ γώ· «οἱ δασκάλοι εἶναι στραβοί, καὶ σύ, βέβαια, δάσκαλος θᾶσαι.» Δὲν τοῦ εἶπα ὅμως τίποτα, γιατὶ δὲν ἔπρεπε. Κ' ἔκαμα πολὺ καλά.

Ἡ συζήτηση τοῦ γέρου μὲ τὸ νέο εἶχε κοπῆ πιά, κι ὁ φίλος μου μοῦ πρότεινε νὰ γυρίσουμε μέσα στὴν Ἀθήνα. Εἶχε βραδιάσει κιόλας.

Σηκωθήκαμε μὲ τὸ φίλο μου, καὶ ξεκινήσαμε σιγὰ σιγά, γιὰ νὰ πᾶμε στὸ ξενοδοχεῖο μας. Ὁ περίπατος μᾶς εἶχε ἀνοίξει τὴν ὄρεξη· πεινούσαμε καὶ οἱ δύο.

—Πῶς σοῦ φάνηκ' ἡ συζήτηση; μοῦ κάνει στὸ δρόμο ὁ φίλος μου

—Ξέρω καὶ γώ, τοῦ λέω· ὅπως σοῦ φάνηκε καὶ σένα. Ἡ συζήτηση βέβαια πῆγε στὰ χαμένα κι ὁ γέρος δὲν πιστεύω νἄλλαξε γνώμη. Μονο ποὺ θάλαβε πολὺ κακὴ ἰδέα γιὰ τὸ νέο μας.

—Βέβαια, λέει γελῶντας ὁ φίλος μου. Θὰ τὸν ἔγραψε στοῦ διαβόλου τὸ κατάστιχο. Νὰ ἰδῆς ποὺ θὰ τὸν πῆρε γιὰ τρελλό, σὰν κ' ἐκεῖνον ποὺ «ἀλάτι πάει στὴν ἁλική καὶ φρύγανα στὸ λόγγο». Καὶ τί ἀνάγκη εἶχε ὁ σοφὸς δάσκαλος, πρώην Καθηγητὴς ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ νέου φοιτητή; Αὐτὸς τὰ ἤξερε ὅλα.

—Ἔ, τί νὰ πῆς, φίλε μου, τοῦ λέω· ἔτσ' εἶν' ὁ κόσμος.

Κι ὅσο πηγαίναμε, ἔφερνα στὸ νοῦ μου ἐκεῖνα ποὔπε ὁ νέος μὲ τὸ Φωτιάδη καὶ γιὰ τὸν «Ταχυδρόμο». Μὲ τὰ λόγια τοῦ νέου, ξανάφερνα στὸ νοῦ μου τὸ φοβερὸ ἀγῶνα τοῦ Φωτιάδη μὲ τὸν «Ταχυδρόμο», τὸ ρεζίλεμα τοῦ δασκαλισμοῦ ἀπὸ τὶς θετικὲς καὶ πρακτικώτατες ἰδέες, ποὺ σκορπίστηκαν μέσ' στὴν Πόλη ἀπὸ τὸ Φωτιάδη, μὲ τόση δύναμη, γιὰ τόσο θάρρος.

(Ἔχει συνέχεια)